

200 år sedan Abel föddes

En norrman med mycket stor betydelse för matematikens utveckling är Niels Henrik Abel, som dog 1829 knappt 27 år gammal. Minnet av matematikern och hans verk högtidlighålls i år i Norge och internationellt.

Niels Henrik fick tidigt en kunnig, entusiastisk lärare, Bernt Michael Holmboe, som lät elever arbeta med uppgifter utifrån intresse och förmåga. Holmboe såg att Niels Henrik hade speciell begåvning för matematik och lånade litteratur från universitet. Abel fick studera arbeten av matematiker som Euler, Gauss och Lagrange, men också av tillämpade matematiker som Newton och d'Alembert. En krävande kost för en 16-åring kan vi tycka, som mött teorier och satser med dessa personers namn. Matematiken öppnade en ny och spännande värld för Abel.

Under sitt korta liv, som präglades av fattigdom och sjukdom, arbetade Abel med teorier betydelsefulla för matematikens och därmed också för samhällets utveckling. En av hans mest berömda insatser gäller beviset att en allmän femtegradsekvation inte kan lösas med algebraiska operationer. När han en gång tillfrågades hur han så snabbt hade utvecklat ett så stort kunnande lär han sagt: "Om man vill göra framsteg i matematik måste man studera mästarna, inte deras elever".

I Norge jämförs Niels Henrik Abel med storheter som målaren Edvard Munch, tonsättaren Edvard Grieg eller författaren och dramatikern Henrik Ibsen för att nämna några för svenskar kanske mer kända kulturpersonligheter.

Arild Stubhaug (1996) har skrivit en biografi på 600 s om Abel efter att studerat hans liv och verk i flera år. Den finns också utgiven på engelska. Stubhaug säger att hans arbete utgick från en fascination över matematiken och historien. "Jeg ville bli matematiker før poesien tok meg."

Abels verk och idéer kommer att upp-

märksammas under hela året. Höjdpunkten blir en matematikerkonferens i Oslo den 3-8 juni., se www.math.uio.no/abel/

Posten ger ut frimärken, Norges Bank ett Abel-mynt. Norska regeringen har beviljat 200 miljoner kronor till ett matematikpris i Abels namn, det pris som inte kom med som Nobelpris. 2003 utses den första pristagaren. I februari 2002 anordnade matematiklärarföreningen LAMIS "Matematikkens dag" över hela landet. Alla skolor erbjuds materiel med spel och spännande problem och posters, se www.lamis.no. I detta nummer beskrivs också KappAbel, en tävling med Abels namn, se också www.kappabel.com där du finner mer om jubiléet och om Abel.

I norska Dagbladet presenteras under 2002 varje dag problem, formulerade av Matematisk institutt, Universitetet i Oslo. De flesta är flervalsproblem. Vi uppmärksammar också jubiléet och har översatt och bearbetat några för serien DPL.

Stubhaug, A. (1996). *Et foranskutt lyn. Niels Henrik Abel og hans tid*. Oslo: Aschehoug.

Unenge, J. (1983). Miniporträttet. En genial norrman. *Nämnnaren* 10 (2), 42 – 43.